

9- семинар сабағы Операциялық аудит циклі, міндеттері

Қаржылық, сондай-ақ бухгалтерлік (қаржылық) есептілік аудиті сияқты ОА негізгі кезеңдерден дәйекті өтуі тиіс:

- жоспарлау;
- мәні бойынша аудиттеу;
- есептік құжаттар мен басқарушылық ұсынымдарды дайындау.

Аудит по существу проблемы - Мәселенің мәні бойынша Аудит.

Подготовка промежуточных выводов и оперативных управленческих рекомендаций - Аралық қорытындылар мен жедел басқару ұсынымдарын дайындау.

Определение эффекта от использования результатов аудита - Аудит нәтижелерін пайдаланудың әсерін анықтау.

Подготовка выводов и рекомендаций по результатам полного аудиторского цикла - **Толық аудиторлық цикл нәтижелері бойынша қорытындылар мен ұсынымдар дайындау.**

ОА негізгі міндеті:

- аудиттелетін шаруашылық жүйенің және оның ішкі жүйелерінің жұмыс істеу тиімділігін арттырудың ықтимал резервтерін анықтау және бағалау.,
- оларды оңтайландыру және жұмылдыру бойынша тиісті басқарушылық ұсынымдарды әзірлеу,
- осы ұсыныстарды енгізу процесінің қайтымсыздығын қамтамасыз ету.

ОА нәтижелерін енгізудің ерекше кезеңі:

- аталған басқарушылық ұсынымдарды іске асыру үшін, қажетті уақыт кезеңі.,
- ОА нәтижелерін пайдаланудан алынған, әсерді анықтау кезеңі.
Аудиттеуші субъект, жүргізілген ОА-тің нәтижелілігі туралы жеткілікті және тиісті ақпарат алуы қажет.

Бұл аудиттелген субъектінің ОА нәтижелері бойынша әзірленген, басқару ұсыныстарын енгізу мен пайдаланудың салдары.

Қорытындылар:

- ОА-тің нұсқамасы аудиторлық есеп (қорытынды) сатысында аяқталмайды.
- ОА-ның толық циклын жоспарлаудың дәстүрлі кезеңінен бастап, ағымдағы шаруашылық айналымы уақытында және стратегиялық перспективада, басқарушылық ұсынымдарды енгізуден нәтижелер алуға дейін қарау қажет.
- ОА ерекшеліктері, жоғарыда аталған кезеңдердің әрқайсысына, ерекше тәсілдерді анықтайды.

Аудиторлық зерттеуді жоспарлау кезеңінде керегі:

- аудиттелетін субъектінің басшылығымен және ең құзыретті қызметкерлерімен, зерттелетін пән саласы үшін, аса маңызды мақсатты қондырғылар мен оларға сәйкес фактілерді анықтауға және келісуге міндетті.
- нақты аудит, нақты пәндік сала және зерттеу объектісі аясында, қолдануға болатын шаруашылық экономикалық жүйелердің жұмыс істеу тиімділігін бағалаудың, қолданыстағы және әлеуетті критерийлерін бағалау және келісу.

Көрсетілген тәсіл аудиттеуші субъектіге мүмкіндік береді:

- ол мен аудиттелетін субъект арасындағы субъективті қайшылықтардан аулақ болуына,
- аудиттеу нәтижелеріне және шаруашылық жүргізуші субъектінің барлық қызметкерлері тарапынан, басқарушылық ұсыныстарға оң көзқараспен қарауна.

Сондықтан, аудитті бастамас бұрын, аудиттеу субъектісіне қажет:

- аудиттелетін субъектінің мүдделі қызметкерлерін, операциялық зерттеудің мақсаттары мен мерзімдері туралы хабардар етуге міндетті;
- аудиттелетін субъектіге аудиторлық топтың құрамын ұсыну;
- аудиттелетін субъектінің кез келген, соның ішінде құпия ақпаратына қол жеткізу бойынша барлық өкілеттіктерді келісуге міндетті;
- аудиттелетін субъектінің нақты жетекші қызметкерлерінің міндеттері мен жауапкершілігін келістіру;
- аудиттеу үдерісіне, әдістемелік тәсілдерді талқылау;
- аудиттелетін субъект қызметкерлері тарапынан, алдағы аудиторлық зерттеудің маңызды аспектілеріне қатысты, барлық ықтимал сұрақтарға жауап беруге міндетті.

ОА жоспарлау процесі үш дәйекті және өзара байланысты кезеңдерде жүзеге асырылады:

1. Алдын ала жоспарлау кезеңі (шаруашылық жүргізуші субъект қызметінің маңызды учаскелерін және проблемаларын анықтау),
2. Стратегиялық жоспарлау кезеңі (ұзақ мерзімді перспективаға),
3. Ағымдағы жоспарлау кезеңі.

1. Алдын ала жоспарлау кезеңі:

- ОА жүзеге асыру мүмкіндігін бағалау үшін,
- тапсырманы нақтылау,
- сыртқы ОА жағдайында шарт (келісімшарт) жасасу,
- алдағы жұмыстарды ақпараттық дайындау үшін.

Бұл ретте көрсетілген кезеңнің негізгі бағыттары мыналар болып табылады:

- шаруашылық жүргізуші субъектінің қызметі туралы негізгі білім алу (аудиттеудің әлеуетті клиенті);
- басқарушы және басқарылатын кіші жүйелермен танысу;
- аудиттің ең проблемалық және маңызды бағыттарын анықтау;
- ОА мақсаттары үшін тиісті релевант ақпараттың жеткіліктілігі мен тиісті сипатын алдын ала бағалау;
- аудиттеу мерзімдерін анықтау;
- аудиттелетін топтың құрамын және сарапшы мамандар тобының біліктілік деңгейін айқындау;
- ОА жүргізу және басқару ұсынымдарын әзірлеу мүмкіндігін бағалау;
- аудиттелетін субъект қолданатын қызмет және АТ-процестерінің тиімділігін бағалаудың негізгі критерийлерімен танысу;
- аудиттеу нәтижелері мен басқарушылық ұсынымдарды енгізу бойынша үдерістің ұзақ мерзімді мониторингі мүмкіндігін анықтау.

Релевантность (сәйкестік) - табылған құжаттың немесе құжаттар жиынтығының пайдаланушының ақпараттық қажеттіліктеріне сәйкестік дәрежесі.

ОА түрлі бейіндегі сырттағы (тәуелсіз) маман-сарапшыларды тарта отырып жүргізілуге тиіс. Олар аудиттелетін субъектінің зерттелетін пәндік салаларына қатысты тиісті құзыреттілік пен кәсібилікке ие болуы керек.

Сыртқы сарапшылар тартылуы мүмкін:

- Жеке тапсырмаларды орындау үшін,
- Сараптамалық қорытындылар, талдамалық жазбалар, актілер немесе бағалар дайындау үшін.

Әр түрлі білім салаларының сарапшы мамандарын зерттеу жүргізуге тарту формалары:

- аудиттеу субъектісінің қызметкерлерінен, зерттеліп отырған пәндік салада, аса құзыретті аудиттеу субъектісінің өкілдерінен арнайы, консультациялық топ қалыптастыру,
- тәуелсіз сыртқы сарапшылар тобы.

Аудиттеуші субъект, олардың жұмыстың негізгі мақсаттарын, міндеттерін, көлемін және оларды орындау шарттарын жазбаша нұсқаулық түрінде баяндай отырып айқындауға тиіс:

- маман-сарапшылардың мақсаты мен жұмыс көлемі;
- олардың есептік құжаттарында нақты аспектілер ашылуы тиіс;
- олардың тиісті, соның ішінде құпия ақпаратқа қол жеткізу дәрежесі;
- сарапшы мамандардың аудиттелетін субъектімен қарым-қатынасы түсіндірілді;
- аудиттелетін субъекті ақпаратының құпиялылығы;
- емтихан процесінде қолданылатын ықтимал болжамдар мен әдіснамалық тәсілдер, сондай-ақ олардың өткен және болашақ аудиторлық зерттеулердің сабақтастығы туралы ақпарат.

Аудиттеуші субъект аталған мамандардың объективті емес екендігіне немесе олардың объективтілігі ешқандай күмән тудырмайтынына негізделмеуге тиіс.

ОА барысында жүргізілген сараптамалардың нәтижелерін бағалау кезінде мыналарды анықтау қажет:

- сараптама деректері өзге аудиторлық рәсімдер барысында алынған тиісті ақпаратты растай ма;
- сарапшы мамандардың есептік құжаттарының материалдары аудиттелетін субъектінің қызметі, бизнес -АТ процестері туралы білімге сәйкес келе ме;
- осы мамандар қолданатын болжамдар мен әдістер өткен аудиторлық зерттеулердің әдіснамалық тәсілдеріне сәйкес келе ме?

2. Стратегиялық жоспарлау кезеңі мыналарды қамтиды:

- аудиттелетін субъектінің маңызды пәндік салаларын қамту (тиісті басқарушылық ұсынымдар әзірлеу үшін аудиттеу көлемінің жеткіліктілігін қамтамасыз ету);
- ұзақ мерзімді (стратегиялық) перспективаға аудиторлық зерттеу кестесін әзірлеу;

- жеткілікті және тиісті ақпараттық базамен қамтамасыз ету, егжей-тегжейлі аудиторлық зерттеу жүргізу;
- бухгалтерлік (қаржылық) есептіліктің дәстүрлі аудитімен және көрсетілген субъектінің ішкі аудит жүйесімен іс-қимылдарды үйлестіруді ұйымдастыру;
- ұзақ мерзімді перспективада болжамды тыңдау нәтижелерін анықтау;
- аудиторлық зерттеудің мақсатты қондырғыларының аудиттелетін субъектінің қажеттіліктеріне және оны жүргізу ресурстарына сәйкестігін бағалауды қамтиды.

ОА Стратегиялық жоспарлау кезеңінің негізгі міндеттері:

- аудиттеуші субъектінің аудиторлық зерттеудің негізгі нысаналы мақсаттарын әзірлеу үшін нақты және айқын негізбен қамтамасыз ету;
- шаруашылық жүргізуші субъект қызметінің тиімділігін арттыруға әлеуетті түрде ықпал ететін басым пәндік салаларды бөліп көрсету;
- аудиторлық рәсімдерді орындау мерзімдерін жоспарлау мақсатында нақты аудиттеу нәтижелері бойынша аралық та, түпкілікті де есептік құжаттарды дайындау мерзімдерін белгілеу.